

بررسی لاگ بوک در بخش‌های بالینی از دیدگاه اساتید و دانشجویان پرستاری

فرشته نجفی^{۱*}، فتیحه کرمان‌ساروی^۲، ماهان میرمرتضوی^۳، حسینعلی قیصران پور^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۰۸/۱۳

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۹/۱۹

چکیده:

مقدمه: یکی از مسایل مهم در آموزش بالینی دانشجویان پرستاری ارتقاء کیفیت آن است که مستلزم ارزشیابی مستمر است. لاگ بوک بعنوان یکی از موثرترین شیوه‌های ارزشیابی بالینی محسوب می‌گردد. مطالعه حاضر با هدف بررسی لاگ بوک در بخش‌های بالینی از دیدگاه اساتید و دانشجویان پرستاری زاهدان انجام شد.

روش‌ها: در مطالعه مقطعی حاضر، ۱۰۰ نفر از دانشجویان پرستاری و ۲۴ نفر از اساتید دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان در سال تحصیلی ۱۳۹۶ به روش سرشماری وارد مطالعه شدند. اطلاعات از طریق پرسشنامه پژوهشگر ساخته در دو بخش ویژگی‌های فردی و پرسشنامه لاگ بوک شامل ۴ حیطه کیفیت، ضرورت، پیامدها و نحوه تکمیل لاگ بوک متشکل از ۴۲ سوال و یک سوال باز پاسخ، جمع‌آوری شد. روایی صوری و محتوای پرسشنامه توسط اعضای هیات علمی دانشگاه تایید گردید. پایایی پرسشنامه به روش بازآزمایی محاسبه و با ضریب همبستگی ۰/۸۰ تایید گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و آزمون استنباطی (تی مستقل) تحت نرم افزار SPSS صورت گرفت.

یافته‌ها: ۸۷/۵ درصد اساتید و ۴۴ درصد دانشجویان استفاده از لاگ بوک را در واحدهای عملی ضروری می‌دانستند. بیش از ۶۰ درصد اساتید و دانشجویان معتقد بودند که فعالیت‌های لاگ بوک منطبق بر نیاز دانشجویان نیست. ۶۶/۷ درصد اساتید و ۵۹ درصد دانشجویان تکمیل دفترچه را روزانه انجام می‌دادند. میانگین نمره کل نظر اساتید از لاگ بوک $52/58 \pm 9/18$ و دانشجویان $43/22 \pm 9/80$ بود. تفاوت آماری معنی‌داری بین میانگین نمره دو گروه وجود داشت ($p < 0/001$).

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌ها، در مجموع دیدگاه اساتید در خصوص لاگ بوک مثبت‌تر از دانشجویان بود؛ اما از آنجایی که لاگ بوک بایستی برطرف‌کننده نیازهای یادگیری دانشجویان باشد، بازنگری در محتوی آن به طور مستمر امری ضروری است.

کلیدواژه‌ها: لاگ بوک، ارزشیابی، آموزش، پرستاری، مامایی، دانشجویان

مقدمه

آموزش بالینی مهم‌ترین بخش در آموزش پرستاری می‌باشد (۱). عملکرد بالینی جزء کلیدی کوریکولوم پرستاری برای کسب مهارت‌های ضروری محسوب می‌گردد (۲-۴). با این حال پیچیدگی یادگیری در محیط بالین باعث شده است تا محققین به ابداع نوآوری‌هایی در آموزش بالینی دانشجویان بپردازند (۵). استفاده از ارزشیابی کارآمدترین روش برای بهبود کیفی آموزش است. ارزشیابی به فرآیندی نظام‌دار برای جمع‌آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات به منظور تعیین میزان تحقق هدف‌های مورد نظر گفته می‌شود (۶).

از آنجایی که رایج سطوح بالای مراقبت از بیماران از اهداف

نویسنده مسئول: فتیحه کرمان‌ساروی، مرکز تحقیقات پرستاری جامعه، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران. f_kermansaravi@yahoo.com
فرشته نجفی، مرکز تحقیقات پرستاری جامعه، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران
ماهان میرمرتضوی، دانشجوی کارشناسی پرستاری، مرکز پژوهش‌های علمی دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران
حسینعلی قیصران پور، دانشجوی کارشناسی پرستاری، مرکز پژوهش‌های علمی دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی زاهدان، زاهدان، ایران

اصلی حرفه پرستاری است، بنابراین ارزشیابی میزان شایستگی پرستاران حایز اهمیت است؛ این در حالی است که اغلب روش‌های ارزشیابی، دانش افراد را می‌سنجند و شایستگی حرفه‌ای کمتر مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (۷). به گونه‌ای که روند ارزشیابی دانشجویان در بخش‌های بالینی اغلب با نارضایتی توأم است (۸، ۹). طبق مطالعات انجام شده، رضایت دانشجویان و اساتید از روش فعلی آموزش و ارزشیابی بالینی کمتر از حد مورد انتظار می‌باشد. نتایج مطالعه ایمانی پور و همکاران نشان داد که ۷۳/۶ درصد دانشجویان و ۷۵/۹ درصد اساتید، روش کنونی ارزشیابی بالینی را نامناسب دانسته و با آن مخالفند؛ و ۷۹/۶ درصد دانشجویان معتقدند که ارزشیابی فعلی بیانگر نظر شخصی اساتید است و نشان‌دهنده صلاحیت بالینی دانشجو نیست (۲). یکی از روش‌های حل مشکلات بالینی، ارزشیابی مداوم و بررسی میزان دستیابی به اهداف

محسوب می‌گردد. مطالعه حاضر با هدف بررسی لاگ بوک در بخش‌های بالینی از دیدگاه اساتید و دانشجویان پرستاری زاهدان انجام شد.

روش‌ها

این مطالعه‌ی مقطعی بر روی اساتید و دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان در سال تحصیلی ۹۶ انجام شد. کلیه اساتید مشغول به کار پرستاری که از بدو شروع اجرای شدن لاگ بوک در سال ۹۲، به‌عنوان مربیان بخش‌ها درگیر بودند (۲۴ نفر) و کل دانشجویان پرستاری (ورودی ۹۴-۹۲) که در زمان انجام پژوهش دوسال تجربه استفاده از لاگ بوک را طی دوره کارآموزی یا کاروزی در بخش‌های بالینی داشتند، به روش سرشماری مورد بررسی قرار گرفتند (۱۰۰ نفر). لاگ بوک براساس سرفصل ارائه شده از طرف وزارتخانه و نیازهای آموزشی دانشجویان در بخش‌های بالینی متناسب با اهداف هر بخش به تفکیک، توسط اعضای هیئت علمی گروه پرستاری دانشگاه علوم پزشکی زاهدان طراحی و تدوین شده است.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود که بر اساس مطالعات مختلف تدوین شد (۲۰-۱۸). پرسشنامه در دو بخش شامل اطلاعات دموگرافیک و سوالات مرتبط با کیفیت و ضرورت لاگ بوک و همچنین یک سوال باز در خصوص نظرات و پیشنهادات اساتید و دانشجویان تنظیم شد. پرسشنامه مرتبط با لاگ بوک متشکل از ۴۲ سوال بود که دیدگاه مشارکت‌کنندگان را در خصوص لاگ بوک در ۴ حیطه‌ی "ضرورت استفاده از لاگ بوک" شامل ۸ سوال با مقیاس ۳ درجه‌ی لیکرت (مخالف=۰، نظری ندارم=۱، موافق=۲) با حداقل ۰ و حداکثر ۱۶ نمره، "نحوه تکمیل لاگ بوک" شامل ۴ سوال با مقیاس ۳ درجه‌ی لیکرت (بلی=۲، تا حدودی=۱، خیر=۰) با حداقل صفر و حداکثر ۸ نمره، "کیفیت محتوای لاگ بوک" شامل ۲۲ سوال با مقیاس ۳ درجه‌ی لیکرت (بلی=۲، تا حدودی=۱، خیر=۰) با حداقل صفر و حداکثر ۴۴ نمره، "پیامدهای مورد نظر در طراحی فرمت و فرآیند اجرای لاگ بوک" شامل ۸ سوال با مقیاس ۳ درجه‌ی لیکرت (خیلی زیاد=۲، زیاد=۱، کم و خیلی کم=۰) با حداقل ۰ و حداکثر ۱۶ نمره) ارزیابی می‌نمود. با توجه به جمع نمرات حیطه‌ها در مجموع، حداقل نمره صفر و حداکثر نمره ۸۴ بود. نمره بیشتر نشانگر دیدگاه مثبت‌تر مشارکت‌کنندگان نسبت به کاربرد لاگ بوک می‌باشد. روایی پرسشنامه توسط شش نفر از اساتید دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان تایید شد و پایایی

تعیین شده با استفاده از راهنمای یادگیری بالینی می‌باشد (۱۰).

روش‌های متعددی برای ارزشیابی بالینی وجود دارد. از این میان، لاگ بوک بعنوان یکی از موثرترین شیوه‌های ارزشیابی محسوب می‌گردد (۱۱). لاگ بوک وسیله ثبت فراگیر محور است که تحت عنوان آموزش نامه، گزارش روزانه و دفترچه ثبت مهارت‌های بالینی هم نامیده می‌شود. آموزش نامه وسیله ساده‌ای برای فراگیران است که چهارچوبی برای سازماندهی و ثبت فعالیت‌های آموزشی مختلف فراهم می‌کند و باعث صرفه‌جویی در زمان می‌شود (۶، ۱۲) و از آنجایی که فاصله بین تئوری و بالین را کاهش می‌دهد، می‌تواند به معلم و دانشجو در رسیدن به اهداف آموزشی کمک کند (۱۱). مطالعات مختلف نشان دادند که بکارگیری لاگ بوک، موثرتر از روش سنتی ارزشیابی است (۹، ۱۳).

هرچند بکارگیری لاگ بوک در آموزش پزشکی کاربردهای زیادی دارد (۱۴)، اما در حوزه پرستاری و مامایی نیاز به تحقیقات بیشتری وجود دارد (۱۳، ۱۵). در مطالعه حیدری و همکاران بکارگیری لاگ بوک منجر به آشناسازی دانشجویان با وظایف و اهداف یادگیری، هدفمندکردن تلاش دانشجویان به سمت یادگیری وظایف محوله، هدفمندسازی تلاش اساتید در جهت آموزش به دانشجویان، ایجاد تعامل آموزشی بین یاد دهنده و یادگیرنده و مستندسازی فعالیت عملی دانشجویان گردید (۱۶). طبق یافته‌های مطالعه دیگر، استفاده از لاگ بوک باعث افزایش نمره دانشجویان پرستاری در بخش زنان در حیطه‌های شناختی و مهارتی گردید (۱۷). از سوی دیگر یافته‌های مطالعه عسگری و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که استفاده از لاگ بوک هر چند سبب ایجاد انگیزش و افزایش رضایت دانشجویان گردید، ولی دستیابی به کلیه اهداف و حداقل‌های یادگیری محقق نشد (۱۲). همچنین استفاده از لاگ بوک برای ارزشیابی بالینی کارآموزی‌های داخلی جراحی و بیماری‌های زنان برای دانشجویان مامایی شیراز با نارضایتی نسبی همراه بود (۱۱).

در دانشکده پرستاری و مامایی زاهدان نیز لاگ بوک در سال ۱۳۹۲ طراحی و مورد استفاده قرار می‌گیرد، اما تا کنون مطالعه‌ای در خصوص کیفیت و اثربخشی لاگ بوک‌های موجود در بخش‌های بالینی صورت نگرفته است. این در حالی است که ارزشیابی دوره‌ای محتوا و کیفیت لاگ بوک‌ها براساس نیازهای در حال تغییر دانشجویان به عنوان گروه هدف و اساتید به عنوان گروه طراح لاگ بوک، امری ضروری

کولموگروف - اسمیرنوف تایید شد. همچنین فراوانی نظرات و پیشنهادات اساتید و دانشجویان در زمینه سوال باز پرسشنامه، محاسبه گردید.

یافته‌ها

میانگین سنی دانشجویان و اساتید به ترتیب $21/88 \pm 2/05$ و $43/62 \pm 11/04$ سال بود. $62/5$ درصد اساتید و 59 درصد دانشجویان مونث و 65 درصد دانشجویان و 75 درصد اساتید بومی بودند. $70/83$ درصد اساتید دارای مدرک کارشناسی ارشد و $29/17$ درصد مدرک دکترا داشتند.

آن به روش بازآزمایی صورت گرفت؛ به این ترتیب که پرسشنامه به ۱۰ نفر از دانشجویان در دو نوبت به فاصله ده روز داده شد و با ضریب همبستگی $0/80$ تایید گردید. جهت اجرای مطالعه پس از توضیح در مورد اهداف تحقیق به دانشجویان و اساتید و کسب رضایت آگاهانه آنان، پرسشنامه‌ها در حضور پژوهشگر تکمیل و جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی (توزیع فراوانی، میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین نمرات در دو گروه) تحت نرم افزار SPSS.Ver.22 تجزیه و تحلیل شدند. نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون

جدول ۱: ضرورت استفاده از لاگ بوک از دیدگاه اساتید و دانشجویان

گویه‌های Log Book:		نظری ندارم	مخالف	موافق	نظری ندارم	مخالف	موافق
		تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	تعداد(درصد)	تعداد(درصد)
استفاده از لاگ بوک در کارآموزی ضروری است.		۱ (۴/۲)	۲ (۸/۳)	۲۱ (۸۷/۵)	۳ (۳)	۵۳ (۵۳)	۴۴ (۴۴)
سبب افزایش انگیزه ی دانشجویان می‌شود.		۲ (۸/۳)	۴ (۱۶/۷)	۱۸ (۷۵)	۵ (۵)	۵۴ (۵۴)	۴۱ (۴۱)
سبب ارزشیابی بهتر مربی از دانشجو می‌شود.		۱ (۴/۲)	۷ (۲۹/۲)	۱۶ (۶۶/۷)	۳ (۳)	۶۸ (۶۸)	۲۹ (۲۹)
سبب نظم و انسجام در انجام فعالیت‌های آموزشی می‌شود.		۰ (۰)	۳ (۱۲/۵)	۲۱ (۸۷/۵)	۵ (۵)	۵۸ (۵۸)	۳۷ (۳۷)
سبب افزایش توانایی دانشجویان در انجام امور بالینی می‌شود.		۱ (۴/۲)	۵ (۲۰/۸)	۱۸ (۷۵)	۶ (۶)	۶۱ (۶۱)	۳۳ (۳۳)
سبب افزایش آگاهی دانشجو در خصوص اهداف آموزشی می‌شود.		۰ (۰)	۴ (۱۶/۷)	۲۰ (۸۳/۴)	۸ (۸)	۴۶ (۴۶)	۴۶ (۴۶)
سبب افزایش آگاهی دانشجو در ارتباط با مطالب تئوری مرتبط با بالین می‌شود.		۱ (۴/۲)	۸ (۳۳/۳)	۱۵ (۶۲/۵)	۱ (۱)	۶۸ (۶۸)	۳۱ (۳۱)
سبب افزایش مهارت‌های نگرشی دانشجو می‌شود.		۱ (۴/۲)	۵ (۲۰/۸)	۱۸ (۷۵)	۲ (۲)	۴۴ (۴۴)	۴۴ (۴۴)

نشان می‌دهد که هر دو گروه کیفیت محتوی دفترچه‌ی ثبت مهارت‌های بالینی را در خصوص ارائه کنفرانس‌ها، خودارزیابی دانشجو، ارزشیابی، فهرست مراجع مطالعاتی، مهارت‌های اخلاق حرفه‌ای و مقررات درون بخشی ضعیف ارزیابی نمودند. $83/3$ درصد اساتید و 34 درصد دانشجویان معتقد بودند حداقل‌های آموزشی هر دوره در لاگ بوک گنجانده شده است؛ این در حالی است که بیش از 60 درصد اساتید و دانشجویان معتقد بودند که فعالیت‌های در نظر گرفته شده در لاگ بوک منطبق با نیاز دانشجویان نیست.

جدول شماره یک نشان می‌دهد که $87/5$ درصد اساتید و 44 درصد دانشجویان استفاده از لاگ بوک را در واحدهای عملی ضروری می‌دانستند. اساتید مهم‌ترین علل ضرورت استفاده از لاگ بوک را افزایش توانایی دانشجویان در انجام امور بالینی، افزایش آگاهی دانشجویان در زمینه مطالب تئوری مرتبط با بالین و افزایش مهارت‌های نگرشی دانشجو (اهمیت به بیمار) می‌دانستند، در حالی که کمتر از نیمی از دانشجویان به موارد فوق معتقد بودند.

نظرات دانشجویان و مربیان پرستاری در خصوص کیفیت محتوی لاگ بوک در جدول شماره دو ارائه شده است. یافته‌ها

جدول ۲: کیفیت محتوای لاگ بوک از دیدگاه اساتید و دانشجویان

دانشجو			استاد			گویه‌ها
تا	بله	خیر	تا	بله	خیر	
حدودی	تعداد	تعداد	حدودی	تعداد	تعداد	
خیر	تعداد	تعداد	خیر	تعداد	تعداد	
(درصد)	(درصد)	(درصد)	(درصد)	(درصد)	(درصد)	
۰(۰)	۴۷(۴۷)	۵۳(۵۳)	۰(۰)	۹(۳۷/۵)	۱۵(۶۲/۵)	اهداف آموزشی دوره در Log Book گنجانده شده است.
۰(۰)	۶۶(۶۶)	۳۴(۳۴)	۰(۰)	۴(۱۶/۷)	۲۰(۸۳/۳)	حداقل‌های آموزشی هر دوره در Log Book گنجانده شده است.
۵۹(۵۹)	۴۱(۴۱)	۰(۰)	۱۷(۷۰/۸)	۷(۲۹/۲)	۰(۰)	مقررات درون بخشی هر دوره در Log Book گنجانده شده است.
۵۲(۵۲)	۴۸(۴۸)	۰(۰)	۲۰(۸۳/۳)	۴(۱۶/۷)	۰(۰)	فهرست منابع مطالعاتی دانشجو در Log Book گنجانده شده است.
۳۷(۳۷)	۶۳(۶۳)	۰(۰)	۱۷(۷۰/۸)	۷(۲۹/۲)	۰(۰)	مهارت‌های بالینی که دانشجو در طول هر دوره باید بیاموزد در Log Book گنجانده شده است.
۶۶(۶۶)	۳۴(۳۴)	۰(۰)	۲۲(۹۱/۷)	۲(۸۳/۳)	۰(۰)	ارایه‌ی کنفرانس‌های علمی که در هر دوره معمولاً انجام می‌دهید در Log Book گنجانده شده است.
۵۲(۵۲)	۴۸(۴۸)	۰(۰)	۱۸(۷۵)	۶(۲۵)	۰(۰)	گزارش کلی از تعداد فعالیت‌های بالینی انجام شده در هر دوره در Log Book گنجانده شده است.
۵۴(۵۴)	۴۶(۴۶)	۰(۰)	۱۹(۷۹/۲)	۵(۲۰/۸)	۰(۰)	مهارت‌های اخلاق حرفه‌ای در Log Book گنجانده شده است.
۴۵(۴۵)	۵۴(۵۴)	۰(۰)	۱۱(۴۵/۸)	۱۳(۵۴/۲)	۰(۰)	اهداف آموزشی ذکر شده در Log Book منطبق بر طرح درس بالینی است.
۴۹(۴۹)	۵۱(۵۱)	۰(۰)	۱۰(۴۱/۷)	۱۴(۵۸/۳)	۰(۰)	حداقل‌های آموزشی ذکر شده در Log Book منطبق بر طرح درس بالینی است.
۵۹(۵۹)	۴۱(۴۱)	۰(۰)	۱۳(۵۴/۲)	۱۱(۴۵/۸)	۰(۰)	مقررات درون بخشی ذکر شده در Log Book منطبق بر طرح درس بالینی است.
۵۶(۵۶)	۴۴(۴۴)	۰(۰)	۱۶(۶۶/۷)	۸(۳۳/۳)	۰(۰)	رفرنس‌های ذکر شده در Log Book منطبق بر طرح درس بالینی است.
۶۲(۶۲)	۳۸(۳۸)	۰(۰)	۱۴(۵۸/۳)	۱۰(۴۱/۷)	۰(۰)	مهارت‌های بالینی ذکر شده در Log Book منطبق بر طرح درس بالینی است.
۳۸(۳۸)	۶۲(۶۲)	۰(۰)	۹(۳۷/۵)	۱۵(۶۲/۵)	۰(۰)	فعالیت‌های در نظر گرفته شده در Log Book منطبق بر نیاز دانشجویان است.
۶۲(۶۲)	۳۸(۳۸)	۰(۰)	۱۵(۶۲/۵)	۹(۳۷/۵)	۰(۰)	فعالیت‌های در نظر گرفته شده در Log Book منطبق بر امکانات بیمارستانی است.
۵۹(۵۹)	۴۱(۴۱)	۰(۰)	۱۱(۴۵/۸)	۱۳(۵۴/۲)	۰(۰)	اطلاعات خواسته شده در خصوص هر فعالیتی، بجا و مناسب است.
۰(۰)	۵۰(۵۰)	۵۰(۵۰)	۰(۰)	۹(۳۷/۵)	۱۵(۶۲/۵)	فعالیت‌های در نظر گرفته شده در Log Book منطبق بر توانایی دانشجویان است.
۵۱(۵۱)	۴۹(۴۹)	۰(۰)	۱۹(۷۹/۲)	۵(۲۰/۸)	۰(۰)	برخی از فعالیت‌های در نظر گرفته شده در Log Book اضافی است.
۵۸(۵۸)	۴۲(۴۲)	۰(۰)	۱۷(۷۰/۸)	۷(۲۹/۲)	۰(۰)	فرمت ظاهری Log Book مطلوب است.
۶۲(۶۲)	۳۸(۳۸)	۰(۰)	۲۳(۹۵/۸)	۱(۴/۲)	۰(۰)	بخشی برای توصیه‌ی مربی در مورد اشکالات دانشجو در Log Book وجود دارد.
۵۵(۵۵)	۴۵(۴۵)	۰(۰)	۲۰(۸۳/۳)	۴(۱۶/۷)	۰(۰)	بخشی برای ارزشیابی مربی از دانشجو در Log Book وجود دارد.
۷۰(۷۰)	۳۰(۳۰)	۰(۰)	۲۱(۸۷/۵)	۳(۱۲/۵)	۰(۰)	بخشی برای خود ارزیابی دانشجو در Log Book وجود دارد.

دانشجو با وظایف یادگیری در هر بخش می‌شود، در حالی که ۵۰ درصد دانشجویان، آن را ضعیف ذکر نمودند. همچنین ۳۷/۵ درصد اساتید و ۶۰ درصد دانشجویان، تاثیر لاگ بوک در هدفمندسازی تلاش دانشجویان به سمت یادگیری وظایف تعیین شده را ضعیف ارزیابی کردند.

در حیطه نحوه تکمیل لاگ بوک یافته‌ها نشان داد که ۷۹ درصد اساتید و ۵۸ درصد دانشجویان به تکمیل لاگ بوک اهمیت و ۶۶/۷ درصد مربیان و ۵۹ درصد دانشجویان تکمیل دفترچه را روزانه انجام می‌دادند.

جدول شماره سه نشان می‌دهد که ۴۵/۸ درصد اساتید معتقدند که لاگ بوک به میزان زیادی سبب آشناسازی

جدول ۳: طراحی فرمت و فرایند اجرای لاگ بوک از دیدگاه اساتید و دانشجویان

گویه‌ها	استاد		دانشجو	
	خیلی زیاد	زیاد	خیلی زیاد	زیاد
آشناسازی دانشجویان با وظایف یادگیری در هر بخش	۷ (۲۹/۲)	۱۱ (۴۵/۸)	۵ (۵)	۴۵ (۴۵)
هدفمندسازی تلاش دانشجویان به سمت یادگیری وظایف تعیین شده	۷ (۲۹/۲)	۸ (۳۳/۳)	۴ (۴)	۳۶ (۳۶)
هدفمندسازی تلاش اساتید در مسیر یاددهی وظایف تعیین شده	۸ (۳۳/۳)	۹ (۳۷/۵)	۶ (۶)	۲۶ (۲۶)
ایجاد مطالبات آموزشی برای کارآموزان	۷ (۲۹/۲)	۷ (۲۹/۲)	۶ (۶)	۳۵ (۳۵)
ایجاد تعامل آموزشی سودمند بین یاددهنده و یادگیرنده	۶ (۲۵)	۱۱ (۴۵/۸)	۷ (۷)	۳۰ (۳۰)
ترغیب اساتید به مشاهده تمرین دانشجویان و ارائه بازخورد	۸ (۳۳/۳)	۱۱ (۴۵/۸)	۶ (۶)	۲۸ (۲۸)
مستندسازی فعالیت درون بخشی دانشجویان	۶ (۲۵)	۱۰ (۴۱/۷)	۹ (۹)	۲۶ (۲۶)
آشنایی با حدود وظایف پرستار در بیماری‌های شایع	۵ (۲۰/۸)	۱۳ (۵۴/۲)	۶ (۲۵)	۲۷ (۲۷)

بالاتر از اساتید بود ($p < 0.001$). اما میانگین نمره نهایی اساتید بطور معنی‌داری بالاتر از دانشجویان بود که نشان‌دهنده آن است که اساتید دیدگاه مثبت‌تری نسبت به لاگ بوک داشتند ($p < 0.001$).

جدول شماره چهار میانگین نمرات اساتید را در حیطه‌های ضرورت ($p < 0.001$)، نحوه تکمیل ($p < 0.003$) و پیامدهای مورد نظر در طراحی فرمت و فرایند اجرای لاگ بوک ($p < 0.001$) به‌طور معنی‌داری بیشتر از دانشجویان نشان داد. تنها در حیطه کیفیت لاگ بوک میانگین نمره دانشجویان

جدول ۴: مقایسه میانگین نمره دیدگاه اساتید و دانشجویان از لاگ بوک بر اساس حیطه‌ها

حیطه	استاد	دانشجو	P	آزمون t
	میانگین $\pm$ انحراف معیار	میانگین $\pm$ انحراف معیار		
ضرورت استفاده از لاگ بوک	۲۴/۸۷ $\pm$ ۵/۹	۱۶/۹۷ $\pm$ ۶/۰۸	$p < 0.001$	t=۵/۷۴ df=۱۲۲
نحوه تکمیل لاگ بوک	۵/۷۵ $\pm$ ۱/۱۷	۵/۰۴ $\pm$ ۰/۹۵	$p < 0.003$	t=-۲/۱۴ df=۱۲۲
کیفیت محتوای لاگ بوک	۶/۹۱ $\pm$ ۳/۹۶	۱۰/۱۰ $\pm$ ۳/۷۰	$p < 0.001$	t=-۳/۷۳ df=۱۲۲
پیامدهای مورد نظر در طراحی فرمت و فرایند اجرای لاگ بوک	۱۵/۷۵ $\pm$ ۵/۲۵	۱۰/۴۰ $\pm$ ۴/۹۸	$p < 0.001$	t=۴/۶۷ df=۱۲۲
نمره کل	۵۲/۵۸ $\pm$ ۹/۱۸	۴۳/۲۲ $\pm$ ۹/۸۰	$p < 0.001$	t=۵/۲۵ df=۱۲۲

در حیطه کیفیت محتوی لاگ‌بوک اکثریت مشارکت‌کنندگان کیفیت دفترچه را درخصوص ارائه کنفرانس‌ها، خود ارزیابی دانشجوی، ارزشیابی، فهرست مراجع مطالعاتی، مهارت‌های اخلاق حرفه‌ای و مقررات درون بخشی ضعیف ارزیابی نمودند. بیش از نیمی از اساتید و دانشجویان معتقد بودند که فعالیت‌های در نظر گرفته شده در لاگ‌بوک منطبق با نیاز دانشجویان نیست. اما در نهایت نظر دانشجویان بهتر از اساتید بود. مطالعه کمالی نشان داد که موارد مرتبط با اهداف آموزشی، مقررات درون بخشی، مهارت‌های اخلاق حرفه‌ای، ارائه کنفرانس‌ها و معرفی منابع ضعیف است (۱۸). در لاگ بوک حاضر جایگاهی برای به چالش کشیدن مشکلات و ضعف‌های دانشجویان تعریف نشده است؛ این در حالی است که برای بهبود کیفیت یادگیری، بایستی ساختار لاگ بوک تغییر کند. همچنین اهداف آموزشی باید جزیی از لاگ بوک باشد و تمامی مریبان بطور یکسان آن را بکار گیرند (۲۱).

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که درحیطه‌ی نحوه تکمیل لاگ‌بوک اکثریت مشارکت‌کنندگان با روند تکمیل آن آشنا و بیش از نیمی از آنان لاگ بوک را روزانه تکمیل می‌کردند. در یک مطالعه توصیفی در مشهد نیز اغلب دانشجویان از لاگ بوک رضایت داشتند، اما کمتر از نیمی از آنان به استفاده از آن علاقه‌مند بودند که شاید به علت توانایی ناکافی این روش در سنجش و ارتقای مهارت‌های بالینی دانشجویان باشد (۲۰). در مطالعه کرمپوریان اکثر دانشجویان از بکارگیری لاگ‌بوک طراحی شده رضایت داشتند. دلیل آن را می‌توان در سادگی، عینی بودن، عدم نیاز به تجهیزات و امکانات خاص، عنوان نمود (۲۲). در مطالعه حاضر از آنجایی که تکمیل لاگ بوک جزو مقررات آموزشی و لازمه گذراندن هر یک از بخش‌های بالینی محسوب می‌گردد، بنابراین اساتید و دانشجویان با جدیت به بررسی و تکمیل آن می‌پرداختند.

اساتید موفقیت لاگ بوک را در تحقق پیامدهای مورد انتظار به طور معنی‌داری بیش از دانشجویان ارزیابی نمودند. بیش از ۲۰ درصد اساتید پیشنهاد کردند که بر اجرای لاگ بوک نظارت صورت گیرد و ۵۶ درصد دانشجویان معتقد بودند که بعضی از پروسیجرهای موجود در لاگ بوک در بخش اجرا نمی‌شوند. مقایسه میانگین نمره اساتید و دانشجویان حاکی از تفاوت دیدگاه این دو گروه در خصوص چهار حیطه آن بود که در مجموع اساتید دیدگاه مثبت‌تری نسبت به این مقوله داشتند. تنها در حیطه کیفیت لاگ بوک، دانشجویان دیدگاه مثبت‌تری داشتند. با توجه به تخصص و اشراف بیشتر اساتید

نتایج سوال باز اساتید و دانشجویان در مورد پیشنهادات اصلاحی نشان داد که بیش از ۲۰ درصد از اساتید نظارت بر اجرای لاگ و ۵۶ درصد دانشجویان بر اجرای پروسیجرهای موجود در لاگ بوک تاکید داشتند. همچنین ۵۰ درصد از دانشجویان فقدان معیار مناسب برای تایید و امضای پروسیجر توسط مربی را به عنوان مهم‌ترین مشکلات اجرایی لاگ بوک عنوان کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مطالعه دیدگاه اساتید و دانشجویان پرستاری در خصوص لاگ بوک مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که دو گروه دیدگاه متفاوتی نسبت به این روش ارزشیابی در چهار حیطه مربوطه داشتند. در حیطه ضرورت، اغلب اساتید ضرورت استفاده از لاگ بوک را از آن جهت که منجر به ایجاد نظم و انسجام در فعالیت آموزشی، افزایش آگاهی دانشجویان از اهداف آموزشی و مطالب تئوری مرتبط با بالین، سبب انگیزه و بهبود مهارت‌های انگیزشی دانشجویان و موجب ارتقای توانایی دانشجویان در انجام امور بالینی می‌گردد، مورد تایید قرار دادند. در حالی که کمتر از نیمی از دانشجویان به ضرورت استفاده از دفترچه اشاره نمودند. در مطالعه کمالی و همکاران نیز این تفاوت دیدگاه گزارش شده است. هر چند بیش از نیمی از مریبان و دانشجویان اظهار داشتند که روش فوق می‌تواند روند ارزشیابی بالینی دانشجویان را ارتقا بخشد (۱۸). از سوی دیگر در مطالعه یوسف زاده و همکاران (۱۳۹۱) اکثر دانشجویان نگرش مثبتی به این مقوله داشتند و اذعان نمودند که روش سودمندی در خصوص رفع ابهامات ارزشیابی می‌باشد (۱۹). در مطالعه بی‌بی حسینی (۱۳۹۰) نیز ۶۱/۸ درصد دانشجویان مامایی مطابقت آن را با اهداف آموزشی گزارش نمودند، اما در مجموع تنها ۵/۹ درصد دانشجویان از روش لاگ بوک کاملاً راضی بودند (۲۰). به نظر می‌رسد لاگ بوک در عمل نتوانسته نیازهای پیوسته در حال تغییر یادگیری در محیط بالین را برطرف نماید و دانشجویان در مقایسه با اساتید دیدگاه ضعیف‌تری در خصوص ضرورت بکارگیری لاگ بوک داشتند. این موضوع بسیار حائز اهمیت است و بایستی مورد توجه اساتید و متولیان امر آموزش باشد. به عبارتی باید لاگ بوک از یک‌طرف با مشارکت دانشجویان و در نظر گرفتن تمامی نیازهای یادگیری آنان و از سوی دیگر همکاری مراقبین سلامت و پرستاران بالینی تدوین گردد تا نیازهای آموزشی دانشجویان را مرتفع نماید.

به دانشجویان مثبت‌تر ارزیابی نمودند؛ این در حالی است که دانشجویان کیفیت لاگ بوک را مطلوب‌تر بیان کردند. از آنجایی که لاگ بوک بایستی برطرف‌کننده نیازهای یادگیری دانشجویان باشد، بازنگری در محتوی لاگ بوک به شیوه مشارکتی و تیمی به طور مستمر امری ضروری است.

از جمله محدودیت‌های مطالعه حاضر می‌توان به حجم نمونه و اجرای مطالعه در یک دانشکده اشاره نمود که تعمیم‌پذیری نتایج را با محدودیت مواجه می‌سازد. پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آینده ضمن بازنگری در کیفیت و محتوای لاگ بوک، مطالعات مداخله‌ای با حجم نمونه بیشتر صورت گیرد و اثربخشی لاگ بوک و عملکرد بالینی دانشجویان ارزیابی گردد. برگزاری کارگاه‌های آموزشی با هدف توانمند کردن اساتید در ارزشیابی لاگ بوک و سایر روش‌های نوین آموزشی ضروری است.

قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی مصوب مرکز پژوهش‌های علمی دانشجویان با شماره ثبت 8161 و کد اخلاقی IR.ZAUMS.REC.1395.251 در دانشگاه علوم پزشکی زاهدان می‌باشد. نویسندگان از معاونت محترم تحقیقات و فن‌آوری دانشگاه علوم پزشکی و همکاری صمیمانه اساتید و دانشجویان پرستاری تشکر و قدردانی می‌نمایند.

References

1. Abotalebi G, Vosoghi N, Sajadi A, Akbary M. [Evaluation of clinical education from the perspective of nursing students of Ardabil University of Medical Science in 2009]. *Journal of Health* 2010; 1 (1): 31-7. [Persian]
2. Imanipour M, Jalili M. [Nursing students' clinical evaluation in students and teachers views]. *Iranian Journal of Nursing Research* 2012; 7 (25): 17-26. [Persian]
3. Asadizaker M, Abedsaedi Z, Abedi H, Alijanirenani H, Moradi M, Jahani S. Improvement of the first training for baccalaureate nursing students—a mutual approach. *Global Journal of Health Science* 2015; 7 (7): 79-92.
4. Santos JLG, Pestana AL, Guerrero P, Klock P, Erdmann AL. Logbook: experience of teaching-learning management and management in nursing and health. *Northeast Network Nursing Journal* 2013; 14(4):854-63.
5. Latifi M, Shaban M, Nikbakht Nasrabadi A, Mehran A, Parsa Yekta Z. [Effect of clinical evaluation with portfolio on critical thinking skills of nursing students]. *Iranian Journal of Medical Education* 2011; 11 (4): 368-81. [Persian]

بر جنبه‌های مختلف لاگ بوک و مهارت‌های ضروری که بایستی دانشجویان منطبق با اهداف آموزشی و بالینی فراگیرند، به نظر می‌رسد که ارزیابی ریزبینانه‌تری در خصوص کیفیت لاگ بوک نسبت به دانشجویان داشتند.

در مطالعه موفق و همکاران (۱۳۹۲)، ۸۳ درصد دانشجویان و ۸۱ درصد اساتید میزان صحت اطلاعات مندرج در لاگ بوک‌ها را به طور متوسط کمتر از ۶۰ درصد گزارش نمودند. ۴۹ درصد اساتید ابراز داشتند که لاگ بوک بایستی به عنوان سند فعالیت درون‌بخشی دانشجویان، نمره تعلق گیرد. از سویی دانشجویان معتقد بودند که اینکار ثبت اطلاعات کاذب را افزایش می‌دهد. دانشجویان نسبت به ساختار و روش اجرای لاگ بوک انتقاد داشتند (۲۳). در مطالعه کیفی خراشادی‌زاده عدم اعتبار اطلاعات لاگ بوک برای ارزشیابی دانشجویان از جمله محدودیت‌های لاگ بوک شمرده شد (۲۱). همچنین ۷۰/۸ درصد از دانشجویان پزشکی کارآموز و کارورز در دانشگاه علوم پزشکی بیرجند بیان کردند که آموزش نامه‌های موجود نیاز به بازنگری دارد (۲۴). با توجه به نتایج مطالعات فوق، بازبینی دوره‌های لاگ بوک‌های موجود متناسب با رشته تحصیلی، نیازهای آموزشی و اهداف ارزشیابی مستمر کیفیت و اثربخشی آن در خصوص پر کردن خلاء بین تئوری و بالین ضروری به نظر می‌رسد. در مجموع، اساتید، ضرورت استفاده از لاگ بوک، نحوه تکمیل و موفقیت لاگ بوک را در تحقق پیامدهای مورد انتظار، نسبت

6. Mohammadi A, Khaghanizade M, Ebadi A, Amiri F, Raesifar A. [Log book; a method of evaluating education and feedback strategy in nursing]. *Iranian Journal of Educational Strategies* 2010; 3 (1): 41-45. [Persian]
7. Yousefy A, Shayan S, Mosavi A. [Developing a clinical performance logbook for nursing students receiving cardiac care field training]. *Journal of Education and Health Promotion* 2012; 1(1):1-5. [Persian]
8. Azizi M, Barati H, Khamse F, Barati M, A A. [The effect of log book design and implementation on students' satisfaction and performance during a nursing internship course in a military psychiatric hospital]. *Ebnesima - IRIAF Health Administration* 2016; 18 (2): 58-63. [Persian]
9. Ghanbari A, Monfared A. [Survey Of clinical evaluation process based on logbook and cognitive and psychomotor learning in nursing students]. *Research In Medical Education* 2014; 6(2): 28-35. [Persian]
10. Khazae Z, Khazae T, Ghannadkafi M, Zaher Ibrahim M. [The effect of using the obstetrics and gynecology logbook on the clinical skills of interns and trainees]. *Strides in Development of Medical Education* 2013; 10 (2): 225-31. [Persian]
11. Asadi Lari M, Moshfeghy Z, Shahpari M, Mohammad Alian F. [Midwifery students' satisfaction with logbook as a clinical evaluation tool in shiraz university of medical sciences]. *Iranian Journal of Medical Education* 2015; 15(24):170-80. [Persian]
12. Asgari H, Ashoorion V, Ehsanpour S. [Teaching and evaluation of field training course for health services management undergraduates: conventional and logbook methods]. *Iranian Journal of Medical Education* 2017; 16(61): 552-60. [Persian]
13. Yaghobian M, Fakhri M, Salmeh F, Yaghobi T, Zakizad M, Shahmohammadi S. Assessment of the effect of log book on nursing and midwifery students' clinical skills. *Middle-East J Sci Res* 2011; 7 (6): 896-902.
14. Honarmand M. Comparing the influence of log book on the scores of practical oral medicine course gained by students of general dentistry. *Future of Medical Education Journal* 2013; 3 (4): 3-5.
15. Lotfi M, Zamanzadeh V, Abdollahzadeh F, Davoodi A, Roshangar A. [The effect of using logbook on nursing students' learning]. *Iranian Journal of Medical Education* 2010;10 (1): 64-69. [Persian]
16. Heidari H, Akbari N. Developing and implementing logbook in teaching principles and techniques to nursing and midwifery students: mixed method study. *Future of Medical Education Journal* 2017; 7 (1): 14-8.
17. Lotfi M, Zamanzadeh V, Abdollahzadeh F, Seyyed Rassouli E, Jabbarzadeh F. [The effect of using logbook on nursing students learning in gynecology wards]. *Tabriz Nursing and Midwifery Journal* 2010;19:33-8. [Persian]
18. Kamali S, Jafari E. [Evaluation of midwifery clinical teachers and students viewpoints towards logbook]. *Journal of Medical Education Development* 2009; 1(1): 1-8. [Persian]
19. Yousefzadeh S, Golmakani N. [The midwifery students' perspective about clinical evaluation based on logbook]. *Journal of Research Development in Nursing & Midwifery* 2012; 9(1): 103-11. [Persian]

20. Hoseini B, Jafarnejad F, Mazloom S, Foroughipour M, Karimi H. [Midwifery students' satisfaction with logbook as a clinical assessment means in Mashhad University of Medical Sciences, 2010]. Iranian Journal of Medical Education 2012;11(8): 933-41. [Persian]
21. Khorashadizadeh F, Alavinia S. Students' perception about logbooks: advantages, limitation and recommendation: a qualitative study. J Pak Med Assoc 2012; 62(11): 1184-6.
22. Karampourian A, Khatiban M, Jahanghiri K, Razavi Z, Imani B. [The effect of using logbook on emergency medical services student's satisfaction and clinical evaluation, in Hamadan University of Medical Sciences in 2013]. Pajouhan Scientific Journal 2015; 13(2): 50-6. [Persian]
23. Movaffaghi Z, Shoeibi A, Bahari A, Khajedaluae M. [The efficiency of medical extern's logbook from the viewpoints of externs and faculties of Mashhad University of Medical Sciences: An integration of qualitative and quantitative methods]. Iranian Journal of Medical Education 2014; 13(11): 950-9. [Persian]
24. Tahergorabi Z, Moodi M, Kazemi T, Hemmati M. [The efficacy of existing logbooks in clinical wards from medical students' viewpoint in Birjand University of Medical Sciences, Iran, In fall 2016]. Journal of Isfahan Medical School 2017; 35(420):163-9. [Persian]

The Efficacy of Logbook in Clinical Wards from the Viewpoints of Nursing Faculty Members and Students of Zahedan Nursing and Midwifery School

Najafi F¹, Kerman-saravi F^{2*}, Mirmortazavi M³, Gheisaranpour HA⁴

Received: 2017/11/04

Accepted: 2017/12/10

Abstract

Introduction: promoting clinical training of nursing students is an important feature that needs to constant assessment, in this regards, log book consider as an effective clinical assessment method. The aim of this study was to determine the efficacy of logbook in clinical wards from the viewpoints of nursing faculty members and students of Zahedan Nursing and Midwifery School.

Methods: In this cross-sectional study, 100 students and 24 faculty members of Zahedan Nursing and Midwifery School were studied in 1396. The data were gathered via a researcher-made questionnaire composed of two sections including demographic characteristics and questions related to the logbook contains four areas of quality, necessity, outcomes and how to complete the logbook with 42 items and an open-ended question. Content validity approved by faculty members and reliability was confirmed by test-retest (0.80). Data were analyzed by descriptive and analytical statistics (independent t-test) using SPSS software.

Findings: 87.5% of faculties and 44% of the students believed that using logbook was necessary in the practical courses. More than 60% of faculties and students believed that logbook activities did not fit students' needs. In addition, 66.7% of faculties and 59% of students filled out the logbook daily. The average total score of the view of faculties and students from the logbook were 52.58 ± 9.18 and 43.22 ± 9.80 , respectively. There was a significant difference between the mean scores of the two groups ($P < 0.001$).

Conclusion: Based on findings, faculties' viewpoints regarding the logbook was more positive than the students but since logbook has to meet student learning needs, revising the content of logbook continually is necessary.

Key Words: Logbook, Evaluation, Education, Nursing, Midwifery, students

Corresponding Author: Kermansaravi F, Community Nursing Research Center, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran
f_kermansaravi@yahoo.com

Najafi F, Community Nursing Research Center, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

Mirmortazavi M, Nursing Student, Scientific Research Center, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran

Gheisaranpour HA, Nursing Student, Scientific Research Center, Zahedan University of Medical Sciences, Zahedan, Iran